

Spis treści

Wprowadzenie

Ks. Bp dr Stefan Regmunt

Prof. dr hab. med. Jacek Łuczak

Prof. dr hab. med. Krystyna de Walden-Gałuszko

Rozdział 1

Historia i współczesność wolontariatu hospicyjnego

ks. Piotr Krakowiak SAC, Anna Janowicz

Skąd właściwie wzięło się słowo „hospicjum”?

Historia współczesnego ruchu hospicyjnego na świecie

Historia współczesnego ruchu hospicyjnego w Polsce

Duszpasterstwo hospicyjne i Krajowy Duszpasterz Hospicjów

Zamiast podsumowania — podstawowe elementy polskiego ruchu hospicyjnego

Słowo zachęty na zakończenie

Wolontariat hospicyjny w Polsce w świetle badań Fundacji Hospicyjnej

Definicje zamiast wstępu

Początki nowego wolontariatu u schyłku PRL-u: „Ochotnicy wyginęli na wojnie

Zmiana form wolontariatu hospicyjnego w Polsce w latach 1989-2000

Nowy rozdział w tworzeniu sieci wolontariatu w Polsce

Zmiany w stopniu zaangażowania Polaków w wolontariat

Zmiany wolontariatu w latach 2001-2006

Wykształcenie a zaangażowanie w wolontariat

Regiony pochodzenia i religijność a zaangażowanie w wolontariat

Badania Fundacji Hospicyjnej — wolontariat hospicyjny w Polsce

Badania koordynatorów wolontariatu hospicyjnego

Orientacja w sieci wolontariatu w regionie

Społeczność lokalna a wolontariat

Powody podjęcia się koordynacji wolontariatu hospicyjnego

Korzyści z zaangażowania się w wolontariat hospicyjny

Przeszkody w działaniach charytatywnych

Formy wolontariatu hospicyjnego**25**

*ks. Piotr Krakowiak SAC, Kamil Kabasiński, Ewa Płodziszewska, Beata Stachowska,
ks. Jan Kaczkowski, Aleksandra Modlińska, Zbigniew Bohdan*

Wstęp	25
Wolontariat niemedyczny	25
<i>ks. Piotr Krakowiak SAC</i>	
Wolontariat dzieci i młodzieży	26
<i>ks. Piotr Krakowiak SAC, Kamil Kabasiński</i>	
Wolontariat szkolny	26
Wolontariat studencki	29
Wolontariat osób dorosłych i starszych	33
<i>ks. Piotr Krakowiak SAC</i>	
Wolontariat pracowniczy i społeczne zaangażowanie biznesu	33
Wolontariat osób starszych (wolontariat 50+)	35
Szczególne formy niemedycznego wolontariatu hospicyjnego	38
<i>ks. Piotr Krakowiak SAC, Ewa Płodziszewska, Beata Stachowska, ks. Jan Kaczkowski</i>	
Nowe formy zaangażowania osób aktywnych zawodowo, czyli społeczna odpowiedzialność biznesu	38
<i>Ewa Płodziszewska</i>	
Wolontariat wsparcia w żałobie	47
<i>Beata Stachowska</i>	
Wolontariat osób niedostosowanych społecznie	49
<i>ks. Jan Kaczkowski</i>	
Wolontariat osadzonych w zakładach karnych	53
<i>ks. Piotr Krakowiak SAC</i>	
Wolontariat medyczny	57
<i>Aleksandra Modlińska</i>	
Domowa opieka hospicyjna	57
Hospicja stacjonarne i oddziały medycyny paliatywnej	59
Wspólne cechy pracy w hospicjach stacjonarnych i zespołach opieki domowej	60
Dzienny pobyt i poradnie opieki paliatywnej	61
Oddziały pobytu dziennego/ośrodki opieki dziennej	61
Poradnie medycyny paliatywnej. Poradnie leczenia bólu	61
Inne formy pomocy realizowane przez wolontariuszy medycznych	61
Wolontariat osób z wykształceniem medycznym	62
Wolontariat hospicyjny wśród dzieci — szczególne wyzwanie i zobowiązanie	63
<i>Zbigniew Bohdan</i>	
Dzieci precyzyjnie poszukują prawdy	64
Zabawa — naturalny żywioł dziecka	65
Dzieci skupiają się na danym momencie	66
Dzieci pytają: dlaczego?	67

Dzieci — bystrzy obserwatorzy otoczenia	68
Czy dzieci boją się śmierci?	69
Przyzwolenie na odejście	69

Rozdział 3

Przygotowanie do pracy wolontariusza hospicyjnego: informacja, rekrutacja, szkolenia wstępne i szkolenie wolontariusza medycznego **75**

Aleksandra Modlińska, Agnieszka Paczkowska, ks. Piotr Krakowiak SAC

Wstęp 75

Rekrutacja i orientacja kandydata do wolontariatu 75

Agnieszka Paczkowska

Określenie potrzeb i celów ośrodka paliatywno-hospicyjnego względem wolontariatu 76

Zakres zadań dla wolontariusza ośrodka paliatywno-hospicyjnego 78

Przykładowe opisy stanowisk oraz zadań wolontariuszy 78

Profil wolontariusza hospicyjnego i najbardziej pożądane grupy zawodowe 80

Przykład profilu wolontariusza 80

Przygotowanie oferty wolontariatu hospicyjnego dla potencjalnych wolontariuszy 81

Broszura/informator o wolontariacie hospicyjnym 82

Promocja wolontariatu hospicyjnego 85

Najczęstsze sposoby rozpowszechniania informacji o rekrutacji do wolontariatu 86

Przyjmowanie zgłoszeń kandydatów do wolontariatu 88

Selekcja kandydatów do wolontariatu 89

Miejsce 90

Przedstawienie się 90

Rozluźnienie 90

Podziękowania 90

Cel spotkania 90

Projekt wolontariatu hospicyjnego 91

Pytania 91

Zakończenie 91

Szkolenie i okres próbny kandydatów do wolontariatu 92

Szkolenie wstępne dla wszystkich kandydatów do wolontariatu hospicyjnego 92

Rozmowa kwalifikacyjna na zakończenie szkolenia i okres próbny 93

Propozycje zadawanych pytań podczas rozmowy kwalifikacyjnej 93

Podpisanie umowy wolontariackiej i okazje do wyrażenia uznania 94

Przygotowanie i szkolenie kandydata do wolontariatu medycznego 95

Aleksandra Modlińska

Przygotowanie do szkolenia. Rozmowa z kandydatem 95

Wykłady teoretyczne — tematy obowiązkowe i dodatkowe 96

Zajęcia praktyczne — doświadczenie członków zespołu 98

Praktyki przy łóżku chorego pod okiem instruktorów i zespołu 99

Ocena przygotowania medyczno-pielęgniarskiego	99
Zakończenie szkolenia dla wolontariusza medycznego	100
Rozmowa kwalifikacyjna jako podsumowanie cyklu szkoleniowego	100
Certyfikat wolontariusza medycznego hospicjum	101
Ewentualne szkolenia uzupełniające lub wskazanie pracy osobistej	102
Praca wolontariusza medycznego w zespole	102
Propozycja współpracy w zespole hospicyjnym i ustalenie jej warunków	103
Przedstawienie wolontariusza i powitanie przez zespół hospicyjny	
oraz szczególna rola koordynatora	103
Wyznaczanie zadań i współpraca z koordynatorem wolontariatu i z zespołem hospicyjnym	104
Rozwiązywanie problemów, sposób zgłaszania uwag i troska o poprawę jakości pracy	107
Granice pomocy w opiece medycznej, pielęgniarskiej i psychologicznej	109
Współpraca z pozostałymi członkami zespołu hospicyjnego	110
Wolontariusz-lekarz	110
Wolontariusz-pielęgniarka	110
Wolontariusz-rehabilitant	111
Na zakończenie — tajemnica zawodowa a praca wolontariusza medycznego	111
Rozdział 4	
Przegląd programów szkoleniowych dla wolontariuszy realizowanych w ośrodkach paliatywno-hospicyjnych	115
<i>ks. Piotr Krakowiak SAC, Anna Janowicz, Aleksandra Modlińska</i>	
Program szkolenia wolontariatu medycznego z Gdańska	116
Organizacja kursu dla kandydatów na wolontariuszy medycznych	116
Pierwsze kroki	116
Przygotowania do kursu	117
Przebieg kursu	117
Tematy poruszane w części teoretycznej kursu	117
Ćwiczenia praktyczne z instruktorami	117
Praktyki na oddziale	118
Prace administracyjno-porządkowe dla koordynatora w czasie kursu	118
Zakończenie kursu	118
Rozliczenie kursu	118
Rozmowa koordynatora z przełożonym (dyrektorem/kierownikiem)	118
Wybrane wykłady kursu dla wolontariuszy medycznych w Gdańsku	118
Streszczenia wykładów: skrypt dla wolontariuszy, Gdańsk 2007	120
Wybrane programy szczególnie przydatne dla koordynatorów wolontariatu hospicyjnego	137
Łódź	137
Praktyki i staże dla wolontariuszy	139
Nadzór i sprawdzanie kompetencji	139

Wrocław	140
Kraków	143
Przykładowe programy szkoleń wolontariatu hospicyjnego	145
 Rozdział 5	
Formacja stała i motywacja wolontariuszy hospicyjnych	151
<i>ks. Piotr Krakowiak SAC, Monika Kuniczuk, Beata Stachowska</i>	
Wstęp	151
Centrum wolontariatu hospicyjnego w placówce paliatywno-hospicyjnej	151
Wyznaczanie celów dla wolontariuszy i ich weryfikacja	153
Motywowanie wolontariuszy: nagradzanie i wyróżnianie	155
Współpraca wolontariusza w zespole paliatywno-hospicyjnym	157
Role określone i dopasowane do konkretnego wolontariusza	160
Edukacja jako forma rozwoju dla wolontariuszy hospicyjnych	161
Szkolenia wolontariuszy medycznych	161
Pozamedyczne szkolenia wolontariuszy hospicyjnych	162
Dlaczego warto robić szkolenia dla wolontariuszy?	163
Motywacja do współpracy z hospicjum	163
Przygotowanie wolontariuszy do efektywniejszego pomagania	164
Kształtowanie wrażliwości i postaw prospołecznych u młodych osób	164
Blizsza współpraca z innymi organizacjami	164
Wizerunek	164
Korzyści materialne	164
Zakończenie — kilka praktycznych uwag na temat organizacji szkoleń	165
Tworzenie projektu edukacyjnego	165
Formuła 45/10/5	165
Rekrutacja uczestników. Nawiązanie współpracy z odbiorcami	165
Przygotowanie materiałów szkoleniowych i sali wykładowej	166
Zakończenie projektu, podsumowanie i sprawozdanie	167
 Rozdział 6	
Problemy i konflikty, ich rozwiązywanie i zakończenie współpracy w wolontariacie	169
<i>Agnieszka Paczkowska, ks. Piotr Krakowiak SAC, Beata Stachowska</i>	
Wstęp	169
Problemy w wolontariacie hospicyjnym	170
Narastanie problemu	170
Przyczyny pojawiania się problemów u wolontariuszy	170
Potrzeby, cele, wartości	170
Wolontariusz-rodzina chorego	172

Wolontariusz-pacjent (przypadek pierwszy)

Wolontariusz-pacjent (przypadek drugi)

Wolontariusz-rodzina chorego

Wolontariusz-pielęgniarki i salowe (przypadek pierwszy)

Wolontariusz-pielęgniarki i salowe (przypadek drugi)

Problemy z komunikacją interpersonalną

Przykłady potencjalnych problemów komunikacyjnych wolontariuszy

Wolontariusz-pacjent

Wolontariusz-zespół hospicyjny, przełożony

Zasoby wewnętrzne wolontariusza

Przykłady potencjalnych problemów wolontariusza związanych ze stresem

Wolontariusz-pacjent

Zasoby zewnętrzne

Przykłady potencjalnych problemów wolontariusza z zasobami zewnętrznymi

Struktura

Przykłady potencjalnych problemów wolontariusza związanych ze strukturą

Wolontariusz-pacjent

Zakończenie

Rozwiązywanie konfliktów

Konflikty i sposoby ich rozwiązywania

Sposoby rozwiązywania konfliktów

Istnienie problemu

Motywacja do rozwiązania problemu

Informacje o problemie

Propozycje rozwiązania problemu

Rozwiązanie problemu

Rezultaty

Metoda rozwiązywania konfliktów bez porażek — rozwinięcie metody 6 kroków

Rozpoznanie konfliktu i nazwanie go

Etap poszukiwania rozwiązań

Ocenianie pomysłów

Wybór najlepszego rozwiązania przez obie strony

Opracowanie realizacji rozwiązania

Ewentualne zmiany działania

Taktyki radzenia sobie z konfliktem

Dalekosiężne skutki przyjmowania różnych strategii rozwiązywania konfliktów

Zwolnienia wolontariusza w sytuacji konfliktowej

Zakończenie współpracy

Zakończenie współpracy w wolontariacie hospicyjnym

Etapy pozwalające na zwolnienie wolontariusza

Rozmowy kwalifikacyjne z kandydatem na wolontariusza	196
Rozmowa koordynatora po okresie próbnym	196
Okresowa ewaluacja działań w czasie wolontariatu stałego jako moment instytucjonalnego weryfikowania pracy wolontariuszy	197
Kulturalne rozstanie z wolontariuszem	198

Rozdział 7

Filozoficzno-etyczne podstawy altruizmu **200**

Kamil Kabasiński, ks. Piotr Krakowiak SAC

Wprowadzenie — zarys dziejów dobroczynności	200
Prometeusz	200
<i>Eros i filia</i>	201
Stoicy	201
<i>Caritas</i> i chrześcijańskie przykazanie miłowania bliźniego	202
Opieka socjalna w Imperium Rzymskim	202
Średniowiecze i renesans	203
Oświecenie i rewolucja francuska	203
Nowożytna pomoc socjalna	204
Humanizm a humanitaryzm — rozwój idei i ich dzisiejsze znaczenie	204
Od Cycerona do Petrarke	204
Humanizm i humanitaryzm współczesny	205
Współczesne horyzonty pracy na rzecz bliźniego — motywacje wolontariuszy	206
Dobry samarytanin, czyli miłosierny sługa	207
Opiekun spinegliwy, czyli praktyczny altruista	208
Zakończenie — solidarność pracujących	210

Rozdział 8

Pedagogiczne aspekty wolontariatu w hospicjum **213**

Józef Binnebesel

Rozdział 9

Socjologiczne aspekty opieki paliatywno-hospicyjnej **226**

Szymon Formela, ks. Piotr Krakowiak SAC

Wstęp	226
Choroby o niepomyślnym rokowaniu a zmiany w funkcjonowaniu społecznym chorego i jego rodziny	226
Szpitala i ośrodki paliatywno-hospicyjne — podobieństwa i różnice w celach i sposobach sprawowania opieki	232
Odmienność celów	233
Różnice w strukturze zespołów opiekuńczych	233
Wolontariat hospicyjny — szczególny rodzaj społecznego zaangażowania	235

Aspekty prawne wolontariatu hospicyjnego**237***Leszek Pawłowski*

Wprowadzenie	237
Pojęcie — wolontariusz	237
Kto może zostać wolontariuszem?	237
Na czym polega działanie wolontariusza?	238
Jakie kwalifikacje powinien posiadać wolontariusz?	238
Kto może korzystać z działań wolontariusza?	238
Przepisy prawne dotyczące wolontariatu w hospicjum	239
Postanowienia porozumienia zawartego pomiędzy hospicjum a wolontariuszem	240
Prawa i obowiązki	241
Prawa wolontariusza hospicjum	241
Ogólne prawa wolontariusza, które wynikają z ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	241
Obowiązki wolontariusza	243
Ogólne obowiązki wolontariusza	243
Szczególne obowiązki wolontariusza (obowiązki wolontariusza ustalone przez hospicjum, zawarte w aktach wewnętrznych)	243
Obowiązki hospicjum wobec świadczących usługi wolontariuszy	244
Prawa hospicjum względem wolontariuszy	244
Przygotowanie hospicjum do korzystania ze świadczeń wolontariuszy	245
Szczególne formy pomocy hospicyjnej z udziałem wolontariuszy	247
Zbiórki publiczne	247
Imprezy masowe w ramach działalności wolontariatu w hospicjum	248

Rozdział 11

Kościół katolicki wobec wolontariatu i posługi wolontariuszy**257***ks. Dariusz Giers, ks. Piotr Krakowiak SAC*

Wstęp	257
Jan Paweł II jako promotor chrześcijańskiego wolontariatu	257
Miłość najwspanialszą formą ewangelizacji	260
Przykłady troski o wolontariat o inspiracji chrześcijańskiej w Kościele na świecie i w Polsce	261
Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Służby Zdrowia	261
Kardynał Angelo Sodano, <i>Wolontariat katolicki w służbie zdrowia</i>	262
Kościół w Polsce wobec wolontariatu	266
Realizacja ideałów miłosiernego Samarytanina jako wzór dla wolontariuszy	269
Jan Paweł II	270
Benedykt XVI	270
Polska	272
Europa	272
Świat	273

Inne specjalności i profesje zaangażowane w wielodyscyplinarnym zespole paliatywno-hospicyjnym

Wstęp

Udział farmaceuty w opiece hospicyjnej

Anna Skowron, Iga Wapniarska, Joanna Erecińska

Gospodarka lekowa

Przechowywanie leków

Funkcja edukacyjna farmaceuty

Edukacja wolontariuszy

Współpraca farmaceuty z lekarzem i pielęgniarką

Monitorowanie działań niepożądanych

Zapobieganie polipragmazji

Wykonywanie leków recepturowych

Prowadzenie dokumentacji

Utylizacja leków

Import docelowy

Badania kliniczne

Decyzje wstrzymania, wycofania z obrotu produktu leczniczego

Pomoc psychologiczna w hospicjum

Agnieszka Paczkowska, ks. Piotr Krakowiak SAC

Pomoc psychologiczna pacjentom w ośrodkach paliatywno-hospicyjnych

Pomoc psychologiczna otoczeniu chorego: rodzina i bliscy

Formy pomocy psychologicznej w opiece paliatywno-hospicyjnej

Edukacja psychologiczna zespołu opiekuńczego

Psychologiczna pomoc indywidualna i grupowa

Psychologiczna pomoc pracownikom i wolontariuszom hospicyjnym

Rola duszpasterza w opiece paliatywno-hospicyjnej

ks. Piotr Krakowiak SAC

Być jak Jezus wrażliwym na potrzeby człowieka

Współpraca kapelana z innymi duszpasterzami

Chcę tego, co jest w Twoim umyśle i Twoim sercu (Dawid Taśma)

Pasterz chorego i cierpiącego razem z nim otoczenia: rodziny, przyjaciół i zespół

Kapłan proszący o pomoc dla pacjentów hospicyjnych — dzieła charytatywne

Zamiast zakończenia

Rola pracownika socjalnego w opiece paliatywno-hospicyjnej

Ewa Starkel, ks. Piotr Krakowiak SAC

Pracownik socjalny w zespole paliatywno-hospicyjnym

Pracownicy socjalni w anglojęzycznych ośrodkach hospicyjnych

Inne specjalizacje i ich rola w opiece paliatywno-hospicyjnej

Dominik Krzyżanowski, ks. Piotr Krakowiak SAC

Fizjoterapia w opiece hospicyjnej	302
Terapie zajęciowe	304
Biblioterapia — wykorzystanie terapeutycznej roli książki	304
Muzykoterapia i jej zastosowanie w opiece paliatywno-hospicyjnej	307
Zastosowanie muzykoterapii w opiece paliatywnej	308
 Rozdział 13	
Podstawowe pojęcia z medycyny paliatywnej	312
Wstęp	312
<i>Aleksandra Modlińska</i>	
Ból	313
<i>Małgorzata Krajnik</i>	
Chemioterapia przeciwnowotworowa	315
<i>Janusz Wojtacki</i>	
Duszność i związany z nią lęk	316
<i>Ewa Jassem</i>	
Hormonoterapia przeciwnowotworowa	317
<i>Janusz Wojtacki</i>	
Radioterapia (promieniolecznictwo)	318
<i>Janusz Wojtacki</i>	
Opieka holistyczna	319
<i>Krystyna de Walden-Gałuszko</i>	
Jakość życia	320
<i>Krystyna de Walden-Gałuszko</i>	
Leczenie objawowe	322
<i>Jacek Łuczak</i>	
Leczenie paliatywne	323
<i>Jacek Łuczak</i>	
Opieka wspierająca	323
<i>Jacek Łuczak</i>	
Opieka u schyłku życia	324
<i>Jacek Łuczak</i>	
Opieka długoterminowa	324
<i>Jacek Łuczak</i>	
Sedacja paliatywna	324
<i>Jacek Łuczak</i>	
 Aneks	326
Dokumenty Kościoła związane ze służbą zdrowia i końcem życia	326
List Apostolski <i>SaMfici Doloris</i> Ojca Świętego Jana Pawła II	326
Zakończenie	345
Kongregacja Nauki Wiary — Deklaracja o eutanazji z 1980 roku	346

Orędzie Benedykta XVI na XV Światowy Dzień Chorego 11 lutego 2007	350
Przydatne informacje	351
Biznes społecznie odpowiedzialny — badania wolontariuszki	351
Informacje o wolontariacie w Stanach Zjednoczonych	363
Co to jest leczenie objawowe/paliatywne, opieka paliatywna-hospicyjna oraz opieka długoterminowa i dlaczego warto z nich korzystać?	366
<i>Jacek Łuczak</i>	
 Posłowie	 379
Ostatni wykład śp. ks. Eugeniusza Dutkiewicza SAC	379
W obliczu ludzkiego cierpienia...	380
<i>ks. Eugeniusz Dutkiewicz SAC</i>	
 Bibliografia i przydatne zasoby elektroniczne	 385